

— Τοῦτο δὲ μόνον μας ἔλειπε, διενόηθη ὁ ἰατρός· ἂν δὲν θέλῃ νὰ σωπῆσῃ ὁ σκύλος, τὸ καίμενο τὸ κοριτσάκι θὰ φοβῆθῃ περισσότερο. Ἦέ μου τὴν ἀλήθειαν, Μαρκέλλα, ὑπέλαβε, δὲν φοβεῖσαι νὰ μείνῃς ἐδῶ μόνη σου; Μὰ νὰ μου εἴπῃς τὴν ἀλήθειαν.

— Δὲν εἶμαι μόνη μου, ἀφ' οὗ εἶμαι μαζί με τὴν κυρίαν Ἐρμίνην.

Ὁ γηραιὸς ἰατρός οὐδὲν ἀπεκρίθη· διότι δὲν ἠδύνατο νὰ εἴπῃ ὅτι ἡ κυρία Ἐρμίνη δὲν θὰ ὑπῆρχε πλέον πρὸ τῆς ἀιατολῆς τοῦ ἡλίου. Αἱ πνευμονικαὶ συμφορήσεις δὲν δίδουσιν εἰς τὰ θύματα των καιρὸν νὰ πορευθῶσιν εἰς τοῦ συμβολαιογράφου. Ἄμα δὲ τῇ ἀντατολῇ τοῦ ἡλίου ἡ Μαρκέλλα οὐδὲν ἀλλοίωθ' εἶχεν ἐπὶ γῆς, ἢ ὅτι ἐφόρει καὶ τὴν πυξίδα ἣν εἶχεν ἐν τῷ θυλακίῳ της.

Ὁ ἰατρός ἀπῆλθε περίλυπος μὴ τολμῶν νὰ εἴπῃ εἰς τὴν ὄρρανήν περὶ τοῦ προσεγγίζοντος θανάτου καὶ μεμψόμενος ἑαυτὸν διότι δὲν το εἶπε. . . Ἐν τούτοις ἐὰν ἡ κυρία Ἐρμίνη ἐμελλε νὰ ζῆσῃ ὥρας τινὰς περιπλέον, προτιμότερον ἦτο νὰ ἀναμείνωσι τὴν ἔλευσιν τῆς διακονίσσης· τοῦλάχιστον τὸ παιδίον δὲν θὰ ἔλυπετο πολὺ τὴν νύκτα ἀπομένον μόνον καὶ ἔρημον.

Ἀπελθόντος τοῦ ἰατροῦ ἡ Μαρκέλλα ἔθηκε ζύλα ἐπὶ τοῦ πυρός καὶ ἐπανῆλθε πάλιν εἰς τὴν μακρὰν καθέδραν της. Ἡ κυρία Ἐρμίνη ἐφαίνετο ἡσυχῆς, δὲν ἐλάλει πλέον, καὶ μόνον ἐκίνει τὰς χεῖρας της ἐπὶ τοῦ σκεπάσματός της μετὰ κινήσεως αὐτομάτου, σχεδὸν ὁμαλῆς καὶ κανονικῆς. . . Ἡ Μαρκέλλα οὐδέποτε εἶχεν ἴδῃ ἄνθρωπον ἀποθνήσκοντα· διὸ οὐδὲν νοήσασα, ἐχάρη ἐπὶ τῇ μεταβολῇ ταύτῃ ἣν ἐνόμιζεν εὐάρεστον, καὶ ἐστήριξε τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τοῦ βραχίονος τῆς καθέδρας της ἵνα ἀναπαυθῆ ὀλίγα λεπτά τῆς ὥρας· ἀλλ' ὅμως μετὰ ἐν δευτερόλεπτον ὑπνωτέν ἦδη.

Ἀφυπνίσθη αἰσθανθεῖσα φρικίαν. Τὸ πῦρ ἦτο ἐσβεσμένον, τὸ κηρίον εἶχε καῖ ἐπὶ τοῦ κηροπηγίου, τὸ δωμάτιον ἦτο παγερόν, οὐδεὶς κρότος ἤκουετο, οὐδὲ κἂν ἡ ἐλαχίστη πνοή.

Ἀνεπήδησεν ὀρθία ἅμα αἰσθανθεῖσα τὴν κατάστασιν ταύτην, καὶ ἔδραμεν εἰς τὸ παράθυρον καὶ ἀπέσυρε τὰ παραπετάσματα ἵνα εἰσέλθῃ τὸ φῶς τῆς ἡμέρας, καὶ ἐκ παιδικῆς συνήθειας ἦνοιξε τὸ παράθυρον ἵνα ἀναπνεύσῃ ὀλίγον καθαρόν ἄερα. Ἀπέναντι αὐτῆς ἐν τῷ φαιῶ καὶ ψυχρῷ οὐρανῶ τὸ πρωῒνον ἄστρον ἐστίλθεν ὡς σταγῶν κρυστάλλου διαπερωμένην ὑπὸ ἡλιακῆς ἀκτίνας. . . Ἡ κορασίς προσηγόρευσεν αὐτὸ δι' εὐγνωμονοῦντος βλεμματός, ὡς αἴτιον οἰωνόν, καὶ κλείσασα τὸ παράθυρον, ἦλθε πρὸς τὴν κλίνην.

Ἡ θύρα ἀνοίγεται ἑλαφρᾶ, ἀθουρῶδες, καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς Μαρκέλλας ἐστράφησαν πρὸς αὐτήν· εἶδε δὲ τὸ λευκὸν κάλυμμα τῆς διακονίσσης περὶ ἧς εἶχεν εἴπῃ ὁ ἰατρός. Ἐν ᾧ δὲ ἡ κορασίς

ἔφερε τὸ βλέμμα πρὸς τὴν κλίνην, ἐνθα τὸ διὰ μιᾶς ἀδυνατήσαν πρόσωπον τῆς φίλης της μόλις διεγράφετο ἐν τῇ κοιλότητι τοῦ προσκεφαλαίου, ὑπὸ τὸ ἀσθενὲς φῶς τῆς ὑποφωσκούσης ἡμέρας, — ἠσθάνθη τὴν ἑτέραν τῶν χειρῶν τῆς διακονίσσης τιθεμένην ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν της καὶ τὴν ἑτέραν πιέζουσαν ἑλαφρῶς τὸν ὤμὸν της, ὅπερ ἐδήλου ὅτι ἡ Μαρκέλλα ὤφειλε νὰ κλίνῃ τὰ γόνατα. ||

— Δεήσου, τέκνον μου, εἶπε μετὰ φωνῆς βαρείας, δεήσου ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς εὐεργετιδός σου, ἡ ὁποία ἀναμφίβως εἶνε τώρα ἐν τῷ παραδείσῳ.

Ἡ Μαρκέλλα ὑπακούσασα κατενόησε τὴν στιγμὴν ἐκείνην ὅτι ἀπὸ τῆς ἐσπέρας τῆς χθὲς ὤφειλε νὰ γινώσκῃ ὅτι ἡ κυρία Ἐρμίνη ἐμελλε νὰ ἀποθάνῃ.

ΝΟΗΜΟΣΥΝΗ ΤΩΝ ΖΩΩΝ

Παρὰ πληθύν παρατηρήσεων περὶ τῆς νοημοσύνης τῶν ζῶων, θὰ προσπαθῶμαι ν' ἀναφέρω νέα τινὰ παραδείγματα.

Οἱ ἵπποι διακρίνονται ἰδίᾳ ἐπὶ νοημοσύνη.

Τῷ 1868 ὁ πατήρ μου ἐπώλησε μικρὸν ἵππον, ὑπ' αὐτοῦ ἀνατραφέντα, καὶ φερόντά ὡς διακριτικὸν σημεῖον λευκὸν ἀστέρα ἐν τῷ μέσῳ τοῦ μετώπου· ἐπίσης τὰ κατώτερα ἄκρα τῶν τεσσάρων αὐτοῦ ποδῶν ἦσαν λευκὰ ὡς τὸ γάλα ἐνῶ τὸ τρίχωμά του ἦτο ἐρυθρόχρουν. Οἱ σταῦλοι τῆς ἐπαύλεως εὐρίσκοντο ἐντὸς περιφράγματος ἀπέχοντος τῆς αὐλῆς τῆς οἰκίας, μετὰξὺ δ' ὑπῆρχεν ἀκαλλιέργητος γῆ ἐκτάσεως ἑκατὸν περίπου μέτρων. Ὁ ἵππος τοσοῦτον εἶχεν ἐξοικειωθῆ, ὥστε, ἅμα ἔφθανε κάτωθεν τῆς προθυραίας κλίμακος τῆς οἰκίας, ἔρριπτον ἐπὶ τοῦ τραχήλου αὐτοῦ τοὺς χαλινούς καὶ τῷ ἔλεγον *Πηγαῖνε*. Τότε ἐξήρχετο τῆς αὐλοθύρας, διήρχετο ἡσυχῶς τὴν ἀκαλλιέργητον γῆν καὶ διηυθύνετο κατ' εὐθείαν εἰς τοὺς σταύλους, καίτοι ἐν τῷ αὐτῷ περιφράγματι ὑπῆρχον καὶ ἕτερα παραπήγματα προωρισμένα δι' ἄλλους σκοπούς. Τέλος ἐπώληθη πρὸς Ἰουδαῖον ἔμπορον, κάτοικον πολίχνης ὀνομαζομένης Στεφανέστι, καὶ κειμένης ἐπὶ τοῦ Προύτου, τοῦ χωρίζοντος τὴν Ρουμανίαν ἀπὸ τῆς Βεσσαραβίας. Ἄλλ' ἐσπέραν τινὰ, δύο μῆνας μετὰ τὴν πώλησιν τοῦ ἵππου, βλέπομεν τὸ δυστυχὲς ζῶον κάτισχον καὶ πλήρες μωλώπων, ἰστάμενον κάτωθεν τῆς προθυραίας κλίμακος τῆς οἰκίας ἡμῶν, καὶ σύρον μεγάλην φορτηγὴν ἀμαξάν, ἧς ἐπέβαινον δώδεκα τοῦλάχιστον ἄνθρωποι. Ἐνταῦθα ὁ ἵππος κατεκλίθη, καίπερ δ' ἀνηλεῶς μαστιγούμενος ἐστέναζε καὶ δὲν ἠθέλε νὰ ἐγερθῇ.

Ἰδοὺ τί συνέβη. Οἱ Ἰουδαῖοι μεταβαίνοντες ἀπὸ Στεφανέστι εἰς ἑτέραν πολίχνην, ὤφειλον κατ' ἀνάγκην νὰ διελθῶσι διὰ τῆς ἐπαύλεως, ἣν ὁ

πατήρ μου ἐκαλλιέργει. Ὁ ἵππος, καίπερ τῆς ὁδοῦ ἦν ἠκολούθει εὐρισκομένης εἰς μεγίστην ἀπό τοῦ χωρίου ἀπόστασιν, ἀνεγνώρισε τὴν ἔπαυλιν, παρὰ δὲ τοὺς ῥαβδισμοὺς καὶ τὰς προσπάθειάς τῶν ἐν τῇ ἀμαξῇ ἀπεμακρύνθη τῆς ὁδοῦ καὶ ἐσύθη μέχρι τῆς αὐλῆς τῆς οἰκίας, ἔνθα καὶ κατέκλιθη. Ὁ πατήρ μου τὸν ἠγόρασε, καίτοι ἐζήτησαν παρ' αὐτοῦ τιμὴν διπλάσιαν ἐκείνης, εἰς ἣν τὸν εἶχε πωλήσει. Ὁ ἵππος, ἀφ' ἐβείς ἐλευθερός, ἔπρεξε μόνος του εἰς τὸν στάυλον καὶ ἐτοποθετήθη πλησίον τοῦ ἄλλου ἵππου, τοῦ κατέχοντος τὴν προτέραν αὐτοῦ θέσιν. Τὸ ζῶον λοιπὸν τοῦτο, ἀνατραφὲν ἐν τῇ εὐπορίᾳ, ἐπειδὴ περιῆλθεν εἰς ἄλλου χείρας καὶ ἐκακοποιεῖτο, διέφυγεν ἄμα παρουσιασθείσης εὐκαιρίας, ὑπ' οὐδενὸς παρακωλυθὲν νὰ πράξῃ τοῦτο. Κατακλιθὲν δὲ κάτωθεν τῆς προθυρίας κλίμακος τῆς οἰκίας, καίτοι τὸ στόμα αὐτοῦ ἦτο καθημαγμένον διότι ἔσυρον ἰσχυρῶς τοὺς χαλινούς, δὲν ἔλεγε διὰ τούτου ὅτι ἤθελε νὰ μείνῃ ἐκεῖ ὅπου τὸ ἐπεριποιοῦντο; διότι ὁ ἵππος οὗτος ἦτο τὸ μαμμόθρεπτον τῆς οἰκίας τοσοῦτον ἐθώπευον αὐτόν.

Ἐκτός τοῦ παραδείγματος τούτου, ἀποδεικνύοντός ἐστι τὰ ζῶα τὴν εὐημερίαν κατανοοῦντα, γινώσκουσι ν' ἀπαλλάσσονται τῶν κακοποιούντων αὐτά, θ' ἀναφέρω καὶ ἕτερον, ἐπισυμβάν τῷ 1877, ἐπὶ τοῦ ῥωσοτουρικοῦ πολέμου, καὶ οὗτινος ἡρωῖς ὑπῆρξε μία δάμαλις. Τὸ ζῶον τοῦτο, ἡλικίας δέκα περὶπου ἐτῶν, ἀνετράφη εἰς ἔπαυλιν κειμένην εἰς ὥραν ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ Βοσσανίου (βορείας Ρουμανίας). Ἡ δάμαλις, ὥραιον ἔχουσα σῶμα, τρεῖς ἠγοράσθη ὑπὸ κρεωπωλῶν, ὡς ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς ὡραιότητός της πάντοτε δέ, ἄμα ἔφθανεν εἰς τὴν πόλιν, καθίστατο μακρῶδες, ἐπήδα ἄνωθεν τῶν ἀμαξῶν, ἀνέτρεπε πάντα τὰ πρὸ αὐτῆς, καὶ ἔσπευδεν εἰς τὴν ἔπαυλιν ἡμῶν, ἔνθα ἐκρύπτετο ἐν τῷ μέσῳ ἑκατοστῆς δαμάλεων βοσκουσῶν εἰς τὴν πεδιάδα. Ὅταν ἔβλεπε ξένον πλησιάζοντα εἰς τὴν ἀγέλην, ἀνύψου τὴν ὥραιαν αὐτῆς κεφαλὴν, ἐντὸς δὲ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῆς ἀνεγίνωσκε τίς ὅτι ἐζήτηε νὰ μαντεύσῃ μήτοι τὴν ἐζήτουν. Τέλος, ὡς ἐκ τῶν ἀπαιτήσεων τοῦ πολέμου, παρέλαβον αὐτὴν μεθ' ἑτέρων δαμάλεων διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ στρατοῦ. Ἡ δάμαλις ὑπῆρξε πειθήνιος, ἀφῆκε δὲ μάλιστα καὶ νὰ θέσωσιν αὐτὴν ἐντὸς σιδηροδρομικῆς ἀμαξίας.

Ἀλλὰ μεγάλη ὑπῆρξεν ἡ ἐκπληξίς ἡμῶν ὅτε ἐπανεύρομεν αὐτὴν μετὰ τῶν ἡμετέρων δαμάλεων μετὰ τρεῖς ἐβδομάδας! Ὁ ρουμανικὸς στρατὸς εὕρισκετο πρὸς νότον, παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Δουνάβεως. Πῶς ἡ δάμαλις ἠδυνήθη νὰ διαφύγῃ; Τὸ ἀγνοοῦμεν. Πῶς κατάρθωσε νὰ φθάσῃ εἰς τὴν ἔπαυλιν; Τοῦτο φαίνεται μοι λίαν δυσεξήγητον.

Ἀναφέρω ἤδη τὴν ἱστορίαν γάτου ἀνατραφέντος ἐν Χαρισίοις καθ' ὃν χρόνον ἐσπούδαζον

καὶ καλουμένου Καδῆ. Ὁ γάτος οὗτος ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις εἶνε ἐνδιαφέρον.

Οὕτως ἐγίνωσκε πότε ἔπραττε κακὸν τι, κακὸν, ἐνοεῖται, σχετικῶς τῆς ἀνατροφῆς, ἢν τῷ ἐδώκαμεν. Διὰ τὰς φυσικὰς αὐτοῦ ἀνάγκας εἶχεν ἐν πινάκιον μετὰ στάκτης τεθειμένον εἰς μίαν τοῦ μαγειρείου γωνίαν. Ὅσάκις ὁ γάτος ἐξέλεγεν ἄλλον τόπον πρὸς τοῦτο, ἐξυλλίζετο. Διὰ τῆς ὑπομονῆς λοιπὸν κατωρθώσαμεν νὰ τῷ δώσωμεν νὰ ἐννοήσῃ, ὅτι ἔπρεπε νὰ μεταχειρίζηται τὸ πινάκιον.

Πολλάκις ὁ Καδῆς, κεκλεισμένος ἐν τῷ δωματίῳ, καὶ ἰδίως τὴν νύκτα, ἐμιαούλιζε πρὸ τῆς θύρας ἵνα τῷ ἀνοιξῶ νὰ ἐξέλθῃ. Συνέβαινεν ὁμως πολλάκις νὰ μὴ δύναται νὰ ἐξέλθῃ, εἴτε διότι ἐκοιμώμην βραθέως, εἴτε διότι δὲν εὕρισκόμεν ἐν τῇ οἰκίᾳ. Τότε ὁ Καδῆς ἐξέλεγεν εἴτε τὴν ἐστίαν, εἴτε ἄλλην τινὰ γωνίαν, ἔνθα συνήθιζε τάπητας ἢ ἕτερόν τι διὰ νὰ ἀποκρύψῃ τὸ ἔγκλημα αὐτοῦ, εἴτα δ' ἐκρύπτετο καὶ ὁ ἴδιος. Μοὶ συνέβη ἐφ' ὧρας νὰ τὸν ζητῶ καὶ νὰ τὸν προσκαλῶ χωρὶς νὰ κινήται· πάραυτα ἐνόουν ὅτι εἶχε παρεκτραπή, τοιοῦτοτρόπως δ' ἐπροδίδετο ἄφ' ἑαυτοῦ. Ὅταν τὸν ἐπανεύρισκον, μετὰ κόπου τὸν ἀπέσπων τῆς θέσεώς του. Τοσοῦτω συνεστέλλετο, ἐξέβαλλε δὲ μισοῦλισμὸν τοσοῦτω κλαυθμηρόν, ὥστε ἄληθως τῷ συνεχώρουν. Τὸν ἐθώπευον, καὶ τότε ἀνελάμβανε τὸ μεγαλοπρεπὲς αὐτοῦ βράδισμα. Ἄλλ' ἐν τοῖς πηδήμασιν αὐτοῦ ἐπλησίαζεν εἰς τὸ μέρος τοῦ ἐγκλήματος, ὅπως βεβαιωθῆ ἂν ἀνεκαλύφθη ἢ μὴ. Ἄν ἐπροσποιοῦμην ὅτι ἐνόουν, ἐκρύπτετο πάραυτα. Ἀναμφιβόλως λοιπὸν, ἐνόει ὅτι καλῶς ἔπραξεν.

Ἐνόει ἐπίσης πότε τὸν ἐθαύμαζον καὶ ἐπέζητει νὰ τὸν παρατηρῶσιν. Ἄν ἐπαίζε καὶ τῷ ἔλεγον Καδῆ, κἄηθε ἤσυχά! ἐπήδα περισσύτερον, ὡς θὰ ἔκαμεν ἐν παιδίον, ἢ ἐκρύπτετο ὑπὸ τοὺς τάπητας, ἄπλως καὶ μόνον διὰ νὰ τοὺς μετακινήσῃ. Ὁ Καδῆς ἐπανερχόμενος μετεκίνει τὰ πάντα ἐκ νέου, ἐπιμένων ἵνα θαυμάσωσιν αὐτόν.

Ἄν ἔβλεπε τὸ κλειδοκύμβαλον ἀνοικτόν, ἀνεβαίνει ἐπὶ τῶν πληκτρῶν, ἀνύψου τὴν κεφαλὴν καὶ τὴν οὐρὰν αὐτοῦ, καὶ εἴτα, μὲ βῆμα βραδύ ἐβάδιζεν ἀπὸ τοῦ ἐνὸς μέχρι τοῦ ἑτέρου ἄκρου, οἰοεὶ διασκεδάζων ἐκ τοῦ θορύβου ὃν παρήγε, καὶ οὐδεμίαν δίδων προσοχὴν εἰς τὰς ἐπιπλήξεις μου.

Ἄν τὸν κατεβίβαζον καὶ ἔκλεινεν τὸ κλειδοκύμβαλον, ἐπήδα ἐπὶ τῆς ἐστίας, ἔνθα ὑπῆρχον πλείστα ὄστρακα καὶ ἄγγεῖα, καὶ ἀνήρχετο ἐπὶ τοῦ ὀρολογίου ἐσοπτρίζομενος. Εἴτα ἐλάμβανε στάσιν ἀγάλματος, οὐδαμῶς προσέχων εἰς τὰς κραυγὰς μου, καὶ τοῦτο ἐκ προθέσεως.

Ὁ γάτος ἐνίοτε ἐπαγελάμβανε καθ' ἐκάστην τὰς ἀταξίας ταύτας μετὰ τοσαύτης ἐπιτηδειότητος, ὥστε ἠγάπησα αὐτόν.

Τὸ ἐπόμενονον δὲ παράδειγμα καθίσταται ἀνεξήγητον, ἐκτὸς ἂν παραδεχθῶμεν ὅτι τελεῖται ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ τῶν ζῶων διανοητικὴ ἐργασία. Κατὰ τὸ τρομερὸν ψῆχος τοῦ 1880 οἱ ἄνθρωποι καὶ τὰ καυσόξυλα ἦσαν ἀκριβώτατα, καὶ ἠναγκαζόμενα νὰ κάμνω οἰκονομίας. Μετὰ τῆς ἐστίας ἡ θερμότης διαρκεῖ ἐπὶ τοσούτον ἐφ' ὅσον ὑπάρχει πῦρ. Καθ' ἅπασαν λοιπὸν τὴν ἡμέραν ἐκαθήμενη ἐπὶ μεγάλου κλινητῆρος φορῶν σισύραν, καὶ εἰργαζόμενη τοιουτοτρόπως, τοῦ *Καθῆ* ὄντος ἐξηπλωμένου πρὸ τῶν ποδῶν μου. Πολλάκις μετέβαινε μέχρι τῆς θύρας καὶ με προσεκάλεε μικοουλίζων κατὰ τρόπον διάφορον, ὅπερ ἐδήλου ὅτι ἤθελε νὰ τὸν ἀφήσω νὰ ἐξέλθῃ. Τῷ ἤνοιγον τὴν θύραν, ἀλλ' ἐξήρχετο κατὰ τὸ ἡμισυ μόνον, παρατηρῶν με. Ἐκλείων τὴν θύραν καὶ ἐπανήρχετο εἰς τὸ δωμάτιον, μικοουλίζων καὶ πάλιν. Τέλος ἐξηρχόμενη μετ' αὐτοῦ, τότε δὲ διηυθύνετο κατ' εὐθείαν εἰς τὸ μαγειρεῖον, παρατηρῶν με καὶ προσκαλῶν με. "Απαξ ἐν τῷ μαγειρείῳ, διηυθύνετο εἰς τὸ κιβώτιον τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἀνέβαινε ἐπ' αὐτοῦ παρατηρῶν με πάντοτε. Ἄν ἐλάμβανον ἄνθρωποι, ὁ *Καθῆς* μετέβαινε εἰς τὸ κιβώτιον τῶν καυσόξυλων, εἴτα δ' ἔτρεχε, προηγούμενος ἐμοῦ, εἰς τὴν θύραν τοῦ δωματίου μου. Εἰσερχόμενος εἰς τὸ δωμάτιόν μου, διηυθύνετο εἰς τὴν ἐστίαν, πηδῶν καὶ κυρτούμενος. Ἦναπτον τὸ πῦρ, ἐνῶ ἡ γαλῆ μ' ἐθώπευεν. Ἄμα τὸ πῦρ ἦναπτεν, ὁ *Καθῆς* μ' ἐλησμόνει ἐξαπλούμενος καθ' ἅπαν αὐτοῦ τὸ μῆκος πρὸ τῆς ἐστίας. Ὅταν οἱ ἄνθρωποι ἔκαιον καὶ ἠΰξανεν ἡ θερμότης ἀπεμακρύνετο βαθμηδὸν ὅπως πλησιάζῃ καὶ πάλιν ἄμα ἡ θερμότης ἤλατοῦτο, ἢ καὶ ἐχώνετο ἐν τῇ τέφρᾳ ὅταν τὸ πῦρ ἐσβέννυτο.

Ἐγίνωσκε λοιπὸν, ὡς καὶ ἐγώ, μὲ τί ἀνάπτει τις πῦρ καὶ ἐδείκνυε κάλλιστα τὴν ἀνάγκην τῆς θερμότητος διὰ τῶν διηνηκῶν αὐτοῦ προσκλήσεων ἢ διὰ τοῦ βλέμματός του, δι' οὗ παρηκολούθει τὰ διαδήματά μου.

Πρὶν ἢ μεταβῆ εἰς τοὺς κύνας, μέγα παρέχοντας ἐνδιαφέρον ὑπὸ τὴν ἐποψιν τῆς νοσημοσύνης, ἦ ἀφηγηθῶ τὴν *πάλην* μῆς οἰκιακῆς νήσης μεθ' ἐνός ὀρνίθιον.

Μία γυνὴ ἔρριπεν ἀραβόσιτον εἰς τὰ κατοικίδια αὐτῆς πτηνά. Μία νῆσσα ὠθησε λίαν ζωηρῶς ἐν ὀρνίθιον, τοῦτο δ' ἐπληξε τὴν νῆσσαν διὰ τοῦ ῥάμφους αὐτοῦ. Φαίνεται ὅτι ἡ πληγὴ ὑπῆρξεν ἀρκούντως ἀλγεινὴ ὅπως διεγείρῃ παρὰ τῆς νήσης ἀληθῆ ἐκδικήσιν. Αἰφνης λοιπὸν ἡ νῆσσα ὀρθοῦται ἐπὶ τῶν ποδῶν αὐτῆς, κινουσα τὰς πτέρυγας, καὶ ἵσταται πρὸ τοῦ ὀρνίθιου. Τοῦτο, ἀπησυχολημένον ἐκ τῆς τροφῆς μᾶλλον ἢ ἐκ τῆς ἀπειλῆς τοῦ ἐχθροῦ, παραμερίζει ὀλίγον καὶ ἐξακολουθεῖ τρώγον τὸν ἐπὶ τῆς γῆς διεσπαρμένον ἀραβόσιτον. Τὸ φυσικώτατον τοῦτο τέχνασμα ἐρεθίζει τὴν νῆσσαν, ἣτις, τείνουσα τὸν τράχηλον, ὀρ-

θουμένη ὅσῳ πλειότερον ἠδύνατο ἐπὶ τῶν ποδῶν, βοηθουμένη δὲ καὶ ὑπὸ τῶν πτερύγων αὐτῆς, ἄρχειται καταδιώκουσα τὸ ὀρνίθιον. Τοῦτο, ἐννοῆσαν τὴν ὀργὴν τῆς νήσης, ὀρθοῦται καὶ πηδᾷ ἄνωθεν αὐτῆς, προσπαθοῦν νὰ ὑπερασπίσῃ ἑαυτὸ μᾶλλον ἢ νὰ ἐπιτεθῇ. Ἄλλ' ἡ νῆσσα, ἀρκούντως δεξιὰ, ἀρπάζει τὸ ὀρνίθιον ἐκ τῆς μιᾶς πτέρυγος καὶ ἐπιτίθεται κατ' αὐτοῦ μετὰ τοσαύτης λύσεως, μεθ' ὅσης ἐπιτίθενται μόνον οἱ μέχρι θανάτου παλαιότεροι ἄνθρωποι. Ἡ νῆσσα μένει μετὰ τὰ πτερά ἐπὶ τοῦ ῥάμφους, τὸ δὲ ὀρνίθιον κραυγάζον φεύγει μεθ' ὅσης δύναται ταχύτητος.

Ἄλλ' ἡ νῆσσα οὐδαμῶς ἱκανοποιήθη ἐκ τούτου. Ἄπ' ἐναντίας ἄρχειται καταδιώκουσα τὸ ὀρνίθιον περίξ τῆς οἰκίας, ἄχρις οὗ συλλαμβάνει καὶ πάλιν αὐτό. Τὴν φορὰν ταύτην ἀποσπῶσι τὸ ὀρνίθιον ἀπὸ τῆς νήσης τὸ ῥάμφος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου καὶ πάλιν μένουσι πολλὰ πτερά.

Καὶ αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι παύουσιν ὅταν τὸ δεύτερον μείνωσι νικηταί· ἐν τούτοις ἡ νῆσσα, βλέπουσα τὸν ἐχθρὸν αὐτῆς διαφεύγοντα, ἐρεθίζεται ἔτι μᾶλλον καὶ πηδᾷ περὶ τὴν γυναικίαν ἵνα συλλάβῃ τὸ ὀρνίθιον. Ἡ γυνὴ ἐπανειλημμένως ἀναγκάζεται νὰ στραφῇ καὶ νὰ φωνάξῃ πρὸς τὴν νῆσσαν, ἣτις μετὰ τινος ἀποπειρας ἀρπάζει τὴν ἐσθῆτα τῆς γυναικὸς καὶ σῦρει αὐτὴν μεθ' ὅσης δύναται μεγαλειτέρας δυνάμεως, ὡς θὰ ἔπραττε κυνάριον, μὴ θέλον ν' ἀφήσῃ τεμάχιον κρέατος, τὸ ὁποῖον διαφιλονεικοῦσι πρὸς αὐτό.

"Ὅσον δ' ἀφορᾷ τοὺς κύνας, τὸ ἐπόμενονον παράδειγμα συνηγορεῖ ἐπὶ πλέον περὶ τῆς νοσημοσύνης αὐτῶν.

Ὁ μεγαλοκτηματίας κ. Β... εἶχε θηρευτικὸν κύνα ὀνομαζόμενον *Γκαρσόν*, τοσούτῳ καλῶς γεγυμνασμένον ὥστε, ὅτε ὁ κύριος αὐτοῦ τῷ ἔλεγε νὰ προσκαλέσῃ τὸν δεῖνα ὑπηρετήν (καὶ εἶχε πολλοὺς) ὁ κύων ἐλάμβανεν ὅπου εὗρισκε τὸν ὑπηρετήν ἐκ τοῦ ἐνδύματος καὶ ὠδήγει αὐτὸν εἰς τὸ δωμάτιον. Ὅταν τῷ ἔλεγον· «Μὴ ἀφήσῃς αὐτὸν τὸν κύριον νὰ ἐξέλθῃ», ὁ κύων ἵστατο πρὸ τῆς θύρας καὶ ὁ κύριος δὲν ἠδύνατο νὰ ἐξέλθῃ ἄνευ κινδύνου δῆγματος. Ἐπὶ τῆς τραπέζης τῷ ἐδίδον ἐξ ὄλων τῶν φαγητῶν, ἂν δέ, π. χ., κατὰ τὸ γεῦμα τῷ ἐδίδον κρέας πρὸ τῆς σούπας, δὲν ἔτρωγε πρὶν ἢ τῷ δώσασι τὴν σούπαν. Ἄν ὁ κύριός του τῷ ἔλεγε νὰ τῷ φέρῃ τὰ ὑποδήματα ἢ τὰς *παντούφλας* αὐτοῦ, ἐννοεῖ ἀμέσως, διότι ἔφερε πάντοτε ὅ,τι διατάσσειτο.

Προφανῶς λοιπὸν ὁ κύων ἐννοεῖ τὴν σημασίαν τῶν λεγομένων αὐτῷ.

Κυνάριον ὀνομαζόμενον *Μπιζοῦ*, λευκὸν καὶ οὐλότριχον, ἀνῆκεν εἰς τινὰ θείαν μου τὴν Καν Π... Ὅταν τῷ ἔλεγον νὰ κατακλιθῇ, κατεκλίνετο καὶ ὅταν τῷ ἔλεγον νὰ προσποιηθῇ τὸν νεκρόν, ἐξηπλοῦτο ὑπτίον, ἄφινε τοὺς πόδας αὐτοῦ κρεμαμένους καὶ τὴν οὐρὰν ταπεινωμένην, ἔστρε-

φε τὴν κεφαλὴν ἐκ τοῦ ἐνὸς μέρους καὶ ἐκλείε τούς ὀφθαλμούς. Τὸ ἔσυρον ἐκ τῆς οὐρᾶς χωρὶς νὰ κινήθῃ. Τῷ ἔλεγον « Ἀς τὸ ἀναστήσωμεν » καὶ τότε τὸ κυνάριον ἐπήδα διὰ μιᾶς. Ἀναμφιβόλως ἐννοεῖ καλῶς ὅτι τῷ ἔλεγον.

Προσκαλούμενον νὰ μιμηθῇ τὸν λύκον ἐκλίνε ταχέως τὴν κεφαλὴν πρὸς τὸ μέρος τοῦ διατάσσοντος αὐτό, καὶ ἔκρουε τούς ὀδόντας, τοῦτο δὲ μετὰ μεγάλης δεξιότητος. Διατασσόμενος ὁ Μπιζοῦ νὰ σείσῃ τὴν ἐσθῆτα κυρίας ἢ τὸ πανταλόνιον κυρίου, ἐλάμβανε μεταξύ τῶν ὀδόντων του τὴν μὲν ἢ τὸ δὲ καὶ τὰ ἔσειε μετὰ μεγάλης δυνάμεως, χωρὶς ὅμως νὰ κάμῃ εἰς τὸ ὕψος τὸ ἐλάχιστον σχῆμα.

Ἄν προσεποιεῖτο τις ὅτι ἔτυπτε τὴν κυρίαν ἢ τὸν κύριον αὐτοῦ, ἐπήδα καὶ ὑπερήσπιζεν αὐτούς, μεθ' ὃ ἐζήτηε νὰ τὸν λάβωσιν εἰς τὰς ἀγκάλας των ἵνα βεβαιωθῇ ὅτι οὐδὲν κακὸν ἔπαθον.

Ὅταν ὁ θεὸς μου Π. . . ἀπέθανε, κατὰ τὰς τρεῖς κεκαλονισμένους ἡμέρας τὸ κυνάριον ἔμενε πρὸ τῶν ποδῶν του, με τοὺς ὀφθαλμούς προσηλωμένους ἐπὶ τῶν τοῦ κυρίου του, οἱ ὅποιοι ἐκλείσθησαν διὰ παντός. Ὁ θεὸς μου ἐτάφη εἰς τὸ κοιμητήριον, κείμενον ἀκριβῶς ἀπέναντι τοῦ ἐξώστου τῆς οἰκίας ἐν ἣ κατφυκοῦμεν, εἰς τὴν ἐξοχὴν. Τὸ κυνάριον λοιπὸν μετέβαινε τακτικῶς εἰς τὸν ἐξώστην καὶ λαμβάνον τὴν αὐτὴν στάσιν, ἦτοι καθήμενον ἐπὶ τῶν τεσσάρων αὐτοῦ ποδῶν καὶ ἔχον ἀνυψωμένην τὴν κεφαλὴν, παρετήρει ἀτενῶς τὸ κοιμητήριον. Ἄν τυχαίως προσεκάλει τις τὸν θεὸν μου διὰ τοῦ ὀνόματός του, (καίτοι δὲν ἔζη πλέον), ὁ Μπιζοῦ ἔτρεχε, παρετήρει, ἐζήτηε, μετὰ τοῦτο δ' ἐπανήρχετο εἰς τὴν θέσιν του.

Τοῦ λόγου δ' ἐνταῦθα ὄντος περὶ τῆς στοργῆς τῶν ζώων, ἀναφέρω τὸ παράδειγμα γαλῆς κοιμωμένης κατὰ τὴν στιγμήν ταύτην ἠσυχως παρὰ τῆ ἀνεψιᾶ μου, ἧτις ἀνέθρεψεν αὐτήν.

Ἡ γαλῆ, τοσούτον ἀγαπᾷ τὸ κοράσιον, τὸ ὅποιον νανουρίζει, ἐνδύει μὲ ἐσθῆτας καὶ σπαργανώνει ὡς βρέφος αὐτήν, ἐνὶ λόγῳ τὴν θωπεύει καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν, ὥστε ὅταν τὸ κοράσιον μεταβῇ εἰς τὴν ἐξοχὴν ἢ ἀλλαχοῦ, ἡ γαλῆ δὲν τρώγει· μόνον δ' ὅταν καταβληθῇ ὑπὸ τῆς πείνης, ἀποφασίζει νὰ ἐγγίσῃ τὸ φαγητὸν τὸ ὅποιον τῇ δίδουν. Ἐν τῷ μεταξύ τούτῳ ζητεῖ τὴν μικρὰν κυρίαν αὐτῆς πανταχοῦ, εἰς ὅλα τὰ δωμάτια, εἰς τὸν κῆπον, παρὰ τοῖς γείτοσιν, εἴτα δ' ἐπανέρχεται εἰς τὸ δωμάτιον καὶ μιουλιζει κατὰ τρόπον ἐκφραστικόν. Ἄν πᾶσαι αἱ ἀναζητήσεις αὐτῆς εἰς οὐδὲν ἀπολήξωσιν, εὐρίσκει τέλος ἐσθῆτά τινα ἢ ἕτερόν τι ἀνήκον εἰς τὸ κοράσιον καὶ κατακλίνεται ἐπ' αὐτοῦ. Τὸ ἐσπέρας ἐξαπλοῦται ἐπὶ τῆς κλίνης του, αἱ ἀναζητήσεις δ' αὐταὶ ἐπαναλαμβάνονται καθ' ἑκάστην.

Γίνεται δ' ὀλόκληρος ἱστορία ὅταν τὸ κοράσιον

ἐπανέλθῃ μετὰ διήμερον ἢ τριήμερον ἀπουσίαν. Ἡ γαλῆ πηδᾷ εἰς τὰς ἀγκάλας του, καί, — δὲν μεταχειρίζομαι ὑπερβολὰς — φέρει τοὺς δύο ἐμπροσθίους αὐτῆς πόδας περὶ τὸν τράχηλόν του, παρατηροῦσα αὐτὸ εἰς τοὺς ὀφθαλμούς καὶ μιουλιζοῦσα μετὰ μεγίστης στοργῆς. Ἡ τῆς γαλῆς στοργὴ αὕτη πολλὰκις μοὶ ἐπροξένησεν ἐντυπωσιν.

Πολλὰκις συμβαίνει, ὅταν θέλωμεν νὰ ἴδωμέν τι διὰ τοῦ παραθύρου ἢ διὰ μέσου μιᾶς θύρας, νὰ κτυπήσωμεν ἐν τῇ σπουδῇ ἡμῶν ἐφ' οἴουδῆποτε ἀντικείμενον καὶ τότε προσποιούμεθα ὅτι πτύομεν αὐτὸ ἐκφέροντες σχεδὸν πάντοτε βλασφημίαν. Νομίζομεν ὅτι τὸ ἀντικείμενον εἶνε ἢ αἰτία ὑβρίζοντες δ' αὐτὸ ἱκανοποιούμεθα.

Τοῦτου παραπλήσιον παρετήρησα παρὰ τινι τῶν κυνῶν μου. Γερμανὸς χορδιστῆς ἐφοβεῖτο τὸν κύνα τοῦτον, ὅταν δ' ἐξήρχετο τῆς οἰκίας μου ἔπρεπε νὰ κρατῶσι τὸ ζῶον ἀπὸ τοῦ δερματίνου αὐτοῦ περιλαιμίου ἄχρις οὗ ὁ γερμανὸς διέλθῃ τὸν κῆπον καὶ ἐξέλθῃ τῶν κιγκλιδίων. Ὁ κύων προσεπάθει νὰ διαφύγῃ ἐκβάλλων θρηνώδεις μυκηθμούς, ἅμα δ' ἄφινον αὐτὸν ἔτρεχε ταχύτατα ἵνα ἐκφοβίσῃ τὸν κύριον ἐκείνον. Ἄπαξ ἐν τῇ σπουδῇ αὐτοῦ ὁ κύων ἔπεσε κατὰ γῆς· τότε ἠγέρθη ταχέως καὶ ἐδήξε τὸ μέρος εἰς ὃ ἔπεσε, μεθ' ὃ ἔτρεξεν εἰς τὸ κιγκλιδίωμα. Ἐγένετο ἰδὼν τὴν ὄργην μου ἢς ἤθελε νὰ δαγκάσῃ τὴν γῆν, ὅπερ ἐκόλυσεν αὐτὸν νὰ φθάσῃ ἐν καιρῷ εἰς τὰς κνήμας τοῦ φεύγοντος μουσικοῦ.

(Ἐκ τῆς « Ἐπιστημονικῆς Ἐπιθεωρήσεως »)

Κ. ΚΟΣΜΟΒΙΤΣ

Ο ΛΟΥΣΤΡΟΣ

Θ' ἀφηγηθῶ πρὸς τοὺς ἀναγνώστας τῆς Ἐστίας γεγονὸς ἱστορικόν. Περιορίζομαι δὲ εἰς ἀπλὴν καὶ ξηρὰν τῶν γεγονότων ἔκθεσιν, ἐπαφίνων τὰ σχόλια τοῖς ἀναγνώσταις, καὶ παρασιωπῶ τὰ ὀνόματα τῶν ἐνδιαφερομένων, κηδόμενος τῆς μετριοφροσύνης καὶ τῆς φιλοτιμίας αὐτῶν.

Ἡμέραν τινὰ — δύο ἢ τρία ἔτη πρὸ τοῦ τελευταίου ῥωσοτουρκικοῦ πολέμου — γνωστὸς ἔμπορος, ὁ κ. Π. . . ἴστατο πρὸ τῆς θύρας τοῦ καταστήματος αὐτοῦ, ἐν Κωνσταντινουπόλει. Νεανίσκος ἡλικίας δεκαπέντε ἕως δεκαεπτὰ ἐτῶν, σχεδὸν γυμνόπους καὶ κικοενδεδυμένος, εἰς τὴν ἐργατικὴν ἀνήκων τάξιν καὶ καθ' ὅλα τὰ φαινόμενα ἐπαρχιώτης, πλησιάζει μετὰ συστολῆς τὸν καταστηματούχον καὶ τῷ λέγει·

— Σὰς παρακαλῶ, κύριε, μοῦ δίδετε δέκα παράδες;

— Δὲν ἐντρέπεσαι εἰς αὐτὴν τὴν ἡλικίαν νὰ ζητῆς ἐλεημοσύνην; ἀπαντᾷ ὁ κύριος Π. . . Διατί δὲν ζητεῖς ἐργασίαν;